

HRVATSKI POLITOLOŠKI RAZGOVORI 2020.

Hrvatski politološki razgovori, održani 6. i 7. studenoga 2020, zasigurno su organizacijski novum u izvedbi Hrvatskoga politološkog društva (HPD). Da nije bilo tako, oni bi se pridružili mnogim skupovima i konferencijama koje je pandemija COVID-19 primorala na odgodu ili potpuno otkazivanje. U prilagodbi zlosretnim okolnostima korištena je Zoom-aplikacija čiji je nasumce generiran kod *online* pozivnice zamijenio poznato okruženje prostora Fakulteta. Da je prilagodba bila i više no uspješna, svjedoči više od 160 registriranih sudionika koji su u ulogama izlagača, moderatora, sudionika ili pratitelja dvodnevnu konferenciju učinili izrazito živom.

O krovnoj temi "Politika u doba pandemije" izlagalo je više od 30 izlagača koji su iz politoloških, socioloških, pravnih, historiografskih, ekonomskih i filozofskih vizura nastojali zahvatiti implikacije i utjecaj pandemije na politiku shvaćenu u širem smislu. Na početku skupa predsjednik HPD-a Goran Čular istaknuo je kako Hrvatski politološki razgovori nisu isključivo ni hrvatski ni politološki, nego su mjesto susreta različitih društvenih disciplina i znanstvenika iz Hrvatske i inozemstva. Čularove riječi potvrdilo je izlaganje Dušana Pavlovića, predsjednika Udruženja za političke nauke Srbije, koji je u komparativnoj studiji "Da li vanredno stanje stvara priliku za autokratizaciju? Lekcije iz jugoistočne Evrope" na primjeru osam zemalja analizirao moguće jačanje nedemokratskih praksi u doba izvan-

rednog stanja izazvanoga pandemijom. U tom kontekstu, Pavlović je detektirao kako je u Sloveniji i Srbiji došlo do određene demokratske erozije, dok se stanje u ostalih šest analiziranih zemalja nije značajnije mijenjalo. Pavlović je, među ostalim, ukazao na to da je problematično što ne znamo hoće li eventualno širenje ovlasti u vremenu pandemije ostati i nakon što ona prođe.

O temi "Ustav Republike Hrvatske i 'posebne okolnost' COVID-19 epidemije" izlagao je Đorđe Gardašević (Pravni fakultet u Zagrebu), koji je, suprotno Agambenovoj opasci, pokazao kako pravnici ne šute o stvarima koje ih se tiču. Gardašević se kritički osvrnuo na postupanje hrvatskih institucija u kontekstu upravljanja pandemijom. Osim problematičnog pozivanja na čl. 16. Ustava i zaobilaznja pravne kategorije "velike prirodne nepogode", Gardašević smatra kako je problematičan i reducirani način rada našega zakonodavnog tijela. Armano Srbljinović (neovisni istraživač) i Jasmina Božić (Filozofski fakultet) propitali su "Ima li sustavnosti u hrvatskom sustavu upravljanja koronakrizom?" Primjenjujući Fath-Dean-Katzmairov model društvene rezilijentnosti na hrvatsko iskustvo upravljanja pandemijom, istraživači su pokazali kako je najviše sustavnosti bilo u doba prvog *lockdowna*, iako manom toga razdoblja smatraju izrazitu dominaciju *top-bottom*-modela upravljanja. Nakon toga, sustavnosti je bilo samo u tragovima. Marko Kovačić (Institut za

društvena istraživanja u Zagrebu, IDIZ) premijerno je predstavio nalaze prvog vala višegodišnjega longitudinalnog istraživanja koje ispituje kako iskustvo pandemije utječe na doživljaje društva. Kovačić je iznio niz zanimljivih podataka vezanih za povjerenje u institucije i spremnost na odricanje od vlastitih sloboda te je, kao stručnjak za politiku i mlade, upozorio na to da su se mladi najspremniji odreći vrijednosti demokracije i višestranačkog sustava. Time je završen prvi panel "Političke i pravne posljedice koronakrize" što ga je moderirao Stevo Đurašković.

Drugi panel "Otpornost hrvatskog društva uslijed koronapandemije" moderirao je Višeslav Raos. O toj temi izlagao je Branko Aničić (IDIZ), koji je upozorio na opasnosti što ih može donijeti izostanak valjanoga teorijsko-analičkog okvira kojim bi se pristupilo pandemiji izvan biološko-medicinskoga i/ili epidemiološkog diskursa. Tim propustom možemo upasti u zamku depolitiziranja važnih društvenih problema, poput siromaštva i društvene nejednakosti. Uslijedilo je izlaganje Adrijane Šuljok (IDIZ) i Dragana Bagića (Filozofski fakultet u Zagrebu) "Stavi masku na nos i udalji se" – determinante percepcije rizika od COVID-a 19 i protektivno ponašanje u RH" u kojemu su autori izložili niz empirijskih nalaza, ponajviše s obzirom na dobne i spolne skupine i povjerenje građana u institucije. Šuljok i Bagić istaknuli su kako je povjerenje aktera u institucije ključno za prihvaćanje mjera, kao i to da se tijekom vremena smanjio broj onih koji negiraju postojanje koronakrize. S druge strane, Branko Aničić (IDIZ) i Dražen Cepić (Sveučilište u Zadru) naglasak su stavili upravo na one koji ne vjeruju u koronakrizu te su postavili pitanje "Tko su antimaskeri?" Antimaskerstvo su prikazali kao tripartitan model. Antimasker je onaj koji se (a) protivni mjerama (b) ne podržava

se mjera i (c) sumnja u opasnost od virusa. Pokazalo se kako antimaskeri čine izrazito mali dio populacije pa su izlagači zaključili da je antimaskerstvo zapravo kratkog daha i da nema velik politički potencijal. Teo Matković (IDIZ) u svom temeljitom kvantitativnom istraživanju naglasak je stavio na sferu rada u pandemiji ("Iskustvo rada tijekom prvog vala pandemije"). Točnije, Matković se zapitao jesu li u svijetu rada pogođeni svi ili samo neki. Tematizirao je usklađivanje radnih i obiteljskih obveza te pokazao kako najviše problema imaju radnici u zdravstvu i obrazovanju, žene i roditelji djece predškolske i osnovnoškolske dobi. S druge strane, Marija Brajdić Vuković (IDIZ) i Karin Doolan (Sveučilište u Zadru) svojim su kvalitativnim istraživanjem "'Očaj' i 'sreća u doba nesreće': raznolikost ženskih doživljaja pandemije i otpornost" eksplorativno propitale osobna iskustva žena, pripadnica elite, u kontekstu pandemije. Tematskom i narativnom analizom došle su do zaključka kako žene, pripadnice elite, izražavaju jasnu kritiku medija i dominantnog narativa stvaranja panike, ali je ta kritika većinom nema aktivan politički izraz.

Treći panel prvog dana "Novi globalni koronaporedak", što ga je moderirala Đana Luša, otvorili su Ivo Josipović (Pravni fakultet u Zagrebu) i Ana Jerković (Ekonomski fakultet u Zagrebu) izlaganjem "Krizе kao poticaj za pozicioniranje Europske unije kao velesile u globalnom kontekstu". Josipović i Jerković analizirali su može li se Europska unija u kontekstu pandemijom inducirane krize uspostaviti kao realna svjetska sila ili će se nastaviti trend devolucije europske kohezije. Uslijedilo je izlaganje Petra Popovića (Fakultet političkih znanosti u Zagrebu) "Konstruktivistički pristup globalnim političkim implikacijama koronakrize". Popović smatra kako je koronakriza ogoljela ograničenja i demete

suvremenog realizma kao teorije međunarodnih odnosa. Iz perspektive vendlavskog konstruktivizma, Popović je pokazao političku neodgovornost država u globalnom upravljanju zdravljem. Panel je zatvoren izlaganjem Marte Zorko i Josipa Lučeva (Fakultet političkih znanosti u Zagrebu) "Geografski uzorci i geoekonomske promišljanje pandemijskih posljedica: stare geopolitičke 'igre' globalnog post-COVID poretka". Zorko i Lučev prikazali su dvorazinsku analizu različitih geopolitičkih igara u međunarodnoj zajednici, na temelju koje su iznijeli moguće scenarije rješavanja koronakrize, odnosno (pre)oblikovanja svjetskoga postkoronskog poretka.

Posljednji panel prvog dana "Simptomi bolesti u demokraciji", koji je moderirala Ana Matan, otvorio je Luka Ribarević izlaganjem "Virus demokratske bjesnoće: prirodno stanje u državi". Ribarevićevo izlaganje se kroz prizmu Hobbesa, odnosno Tukidida i Boccaccia zapravo bavi pitanjem inkompatibilnosti demokracije i države. Autor pokazuje kako kod Hobbesa bolest (u medicinske ili epidemiološke smislu) nije uzrok straha, nego je ponajprije riječ o strahu od epidemije riječi (ili demokratskog širenja ideja) zbog nedostatka središnje regulatorne instance. Ukratko, riječ je o bolesti kvarenja riječi. Uslijedilo je izlaganje Tončija Kursara koji se, nadahnut filmom "Joker" i, među ostalim, Žižekovom interpretacijom tog filma, opravdano zapita koliko je političan sâm Joker. Kursar, u Rancièreom prožetoj interpretaciji, pokazuje kako je film, suprotno Žižekovoj objekciji, izrazito političan jer obrće način shvaćanja "pravoga ja". Trolist teoriji bliskih izlagača s Fakulteta političkih znanosti u tom panelu završio je Krešimir Petković svojim izlaganjem "Korona i kazna? Protupandemijske mjere i kaznena politika u Hrvatskoj 2020." Pomoću fukoovske analize, Petković tematizira kaznenu

politiku u doba pandemije u Hrvatskoj te pokazuje kako je ponajviše riječ o "nadzoru bez kazne". Točnije, on smatra kako se uloga države u kažnjavanju ljudi za različite prijestupe vezane za pandemiju ponajprije može opisati kao dobrohotan paternalizam. Zaključuje kako je kažnjavanje ponajviše bilo prisutno u samom diskursu, odnosno da je bilo simbolično. Karlo Jurak (Filozofski fakultet u Zagrebu) svojim je izlaganjem "Četvrta kriza neoliberalizma" priveo kraju četvrti panel. Označivši napad na "Blizance" 2001, globalnu ekonomsku krizu 2008-2009. i migrantsku krizu 2015-2016. kao prve tri krize neoliberalizma, Jurak koronakrizu tumači kao svojevrsan nastavak kriza, odnosno kao četvrtu krizu neoliberalizma koja je i najintenzivnija do sada. On se pita može li se liberalni poredak nositi s krizama, to jest transformira li se, prilagođava ili propada u krizama

Prvi dan politoloških razgovora završen je razgovorom o novoizdanoj knjizi *Comparing Post-Socialist Media Systems: The Case of Southeast Europe* Zrinjke Peruško, Dine Vozab i Antonije Čuvalo, koju je objavio cijenjeni britanski izdavač Routledge. Autorice su komparativnom medijskom analizom jugoistočne Europe nastojale pokazati kako se mijenjaju postsocijalistički medijski sustavi. Analizirale su šest zemalja kroz političko, socijalno-ekonomsko i simboličko polje u tri perioda. Analiza je pokazala kako se Hrvatska i Slovenija ubrajaju u zemlje visoke slobode medija, odnosno medijskog tržišta (s tim da je Slovenija, naglašava Peruško, mnogo slobodnija), dok je u ostalim državama niska sloboda medija, odnosno medijskog tržišta. Posebnim se čini slučaj Srbije koja je, unatoč niskoj slobodi medija, uspjela razviti relativno visoku slobodu medijskog tržišta. U razgovorima su, uz moderiranje Zlatana Krajine, sudjelovali i Tihomir Cipek, Dejan Jović i Snježana

Milivojević, koji su i sâmi dali obol nastanku knjige.

Drugi dan politoloških razgovora predstavljena su dva projekta pa su održana i dva panela. Prvi panel, koji je moderirao Borna Zgurić, bio je rezerviran za predstavljanje projekta "Integracija i dezintegracija Europske unije – dinamike europeizma i euroskepticizma". Uvod u prvi panel, odnosno prvi projekt dala je Ana Maskalan (IDIZ) izlaganjem "EU-topija u doba korone: filozofski osvrt na pandemijske (anti)utopijske imaginarije Europske unije". Maskalan je predstavila dihotomiju shvaćanja utemeljenja i moguće budućnosti Unije na relaciji utopija-(anti)utopija naglasivši kako se (anti)utopistički scenarij multipliciraju u kontekstu pandemije. Primjerice, na antiutopističkom polu, među ostalima, nalaze se spomenuti Žižek i Agamben: prvi smatra da je Unija poput malog broda u velikoj oluji, dok drugi misli da je Unija zajednica nastala spajanjem nespojivoga. Marko Mrakovčić i Adrijana Martinović (Pravni fakultet u Rijeci) i Nikola Petrović (IDIZ) imali su izlaganje "Europske krize i izazovi (dez)integracije: od krize eurozone do pandemije koronavirusa". Autori su na primjerima europskih kriza, od krize eurozone 2000. do sadašnje krize izazvane pandemijom, analizirali dinamiku procesa (dez)integracije koji je oblikovan situacijskim društvenopolitičkim kontekstom. Na temelju toga postavljaju pitanje mogu li krize transformirati proeuropske aktere u euroskeptike i obratno. U izlaganju "Povijesna naslijeđa i populizam u strankama Srednje i Istočne Europe: od kritike postkomunističkih elita do otpora briselskim elitama" Višeslav Raos (Fakultet političkih znanosti u Zagrebu), Nikola Petrović i Filip Fila (IDIZ) prikazali su svojevrsan pluralizam populizama na tom prostoru. Na temelju dvorazinske analize izbornih programa relevantnih populističkih

stranaka, autori su istaknuli mađarski Fidesz kao stranku koja je napravila najveći zaokret od proeuropskih vrijednosti k vrijednostima euroskepticizma. Koristili su i *text mining*-metodu pomoću koje su potvrdili standardne politološke nalaze o populizmu u zemljama Višegradske skupine, naglasivši bitne razlike populizma u Češkoj (ANO) i Mađarskoj (Fidesz). Stevo Đurašković (Fakultet političkih znanosti u Zagrebu) naslovio je svoje izlaganje "Nadnacionalno vs. nacionalno umjesto nacionalno i nadnacionalno – usporedba izgradnje jugoslavenskoga i europskog identiteta", a u njemu komparira socijalističku Jugoslaviju i Europsku Uniju prema neuspjehu u izgradnji nadnacionalnog identiteta. Đurašković smatra da su tematizirane državne strukture, iako su bitno različite prema političkom režimu i gospodarskom sustavu, svele svoj nadnacionalni identitet na prometejski mit koji je dominantno utopistički. Đurašković zaključuje kako nijedna od tih formacija nije uspjela izgraditi nadnacionalni identitet jer im, ponajprije, nedostaje ključan koncept zajedničke prošlosti.

Drugi panel, nazvan prema istoimenome istraživačkom projektu "Neposlušne demokracije na europskoj periferiji", koji je moderirao Dario Čepo, počeo je izlaganjem Danijele Dolence (koja je dan prije skupa proglašena dobitnicom *Danubius Mid Carrer Awarda* za istraživačku izvrsnost), Daniele Širinić (Fakultet političkih znanosti u Zagrebu) i Ane Balković (Universitat Autònoma u Barceloni). Autorice dvorazinskom analizom istražuju je li u Hrvatskoj i Srbiji oslabljena mobilizacijska moć sindikata. Zaključuju kako su sindikati oslabjeli tijekom krize, ali još uvijek pokazuju visoku razinu mobilizacijskog kapaciteta u javnom sektoru. Uslijedilo je izlaganje Karla Kralja (Scuola Normale Superiore u Firenci) "Putovi do politike: poja-

va radikalno lijevih pokreta- stranaka u postjugoslavenskom kontekstu" koje se bavilo se poroznošću granice između neizbornoga i izbornog aktivizma u zemljama bivše Jugoslavije na primjeru radikalno lijevih pokreta-stranaka. Kralj naglašava kako je za razumijevanje pojave pokreta-stranaka od krucijalne važnosti uzeti u obzir diskurzivni rad uključen pri ulasku u izbornu natjecanje. U posljednjem izlaganju Ana Balković (Universitat Autònoma u Barceloni) "La barricada cierra la calle, pero abre el camino": prosvjedni repertoar i zahtjevi tijekom vala osporavanja politika štednje u Španjolskoj i Portugalu" uspoređuje nacionalne valove osporavanja mjera štednje u dvjema zemljama koje je smjestila na poluperiferiju Europe. Balković pokazuje kako su se do 2011. pokreti osporavanja zrcalili u tim zemljama. Nakon 2011. dolazi do razilaženja – Španjolska je u pogledu prosvjeda krenula u smjeru remetilačkoga ili inovativnog, često antisistemski usmjerenog faktora,

dok je u Portugal ostao dominantnim konvencionalni faktor.

Politološki razgovori 2020, iako su održani na daljinu, nipošto nisu bili obestrašćeni i distancirani simulakrum onoga što bi trebala biti sadržajna rasprava. Upravo suprotno – politolozi, sociolozi, pravnici i drugi društveni znanstvenici uspostavili su dvostruko plodonosan dijalog: jedan, formalan dio dijaloga tekao je kroz predviđena izlaganja, a drugi, neformalan dio u raspravama nakon panela koje su često prelazile predviđena vremenska ograničenja. Stoga treba zaključiti kako su Hrvatski politološki razgovori 2020. bili pravodoban antipod općeprisutnoj kofoniji informacija koju je pandemija intenzivirala. Oni su pokazali kako politologija ostaje relevantnom, neovisno o tome promatra li se samostalna disciplina ili u suradnji sa srodnim disciplinama, te neovisno o tome je li stanje izvanredno ili normalno.

Bartul Vuksan-Ćusa

